

TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARININ YEREL EKONOMİ ÜZERİNE ETKİLERİ: ZAFER KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ*

Yrd. Doç. Dr. Pınar PEHLİVAN

Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Meslek Yüksekokulu

ÖZ

Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları, değişik ölçülerde olsa da her ülkede karşılaşılan önemli bir sorundur. Günümüzde pek çok ülke, geneli kapsayan dengeli bir büyüme performansı gösteremediğinden bölgesel gelişme farklılıklarının yol açtığı sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu nedenle ülkeler, dengeli büyümeyi sağlarken bölgeler arası gelişmişlik farklarını gidermek amacıyla yeni arayışlar içine girmişlerdir. Bu konuda üzerinde yoğun bir şekilde durulan yaklaşım ise Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA)'dır.

Özellikle 1980'li yıllardan sonra küreselleşmenin de etkisi ile bölgesel kalkınmaya olan ilgi artmış ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması düşüncesi ön plana çıkmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinin yanı sıra pek çok ülkede uygulama örneği bulunan BKA'lar, kurulduğu bölgenin avantajlı ve dezavantajlı olduğu alanları belirleyerek sahip olunan potansiyelin harekete geçirilmesi yoluyla kalkınmayı sağlamada önemli bir itici güç olmuştur.

Bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının önemli boyutlarda olduğu ülkemizde bu sorun, 1960'lı yıllardan sonra merkezi planlama yoluyla giderilmeye çalışılmış ancak beklenen etki yaratılamamıştır. Ülkemiz, AB'ye uyum sürecinde bölgesel kalkınma politikalarında bazı değişiklikler yapmış ve geri kalmış bölgelerin kalkındırılması amacıyla BKA modelini uygulamaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 1990'lı yıllardan sonra uygulamaya konulan bölgesel kalkınma ajanslarının yerel ekonomi üzerinde olan etkilerini TR 33 Bölgesinde faaliyet gösteren Zafer Kalkınma Ajansı özelinde ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, bölgesel kalkınma, kalkınma ajansı

THE EFFECTS OF DEVELOPMENT AGENCIES ON THE LOCAL ECONOMY IN TURKEY: SAMPLE OF ZAFER DEVELOPMENT AGENCY

ABSTRACT

Development disparities between regions is an important problem encountered in each country. Today, many countries have faced challenges caused by regional disparities as they have not shown a balanced growth performance. For this reason, countries have entered into a new quest in order to resolve regional disparities and

* Bu çalışma, 9-11 Mayıs 2013 tarihlerinde Celal Bayar Üniversitesi tarafından düzenlenen V. Yerel Ekonomiler Kongresi'nde sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş şeklidir.

achieve a balanced growth. The approach focused on the topic is Regional Development Agencies.

Especially after the 1980s, the effect of globalization has increased an interest in regional development and the idea of establishing regional development agencies came to the fore. Regional Development Agencies in many countries have been an important driving force in ensuring development providing to mobilization of possessed the potential.

Inter-regional development disparities in our country are very significant. This problem was solved by central planning after 1960s but expected effects haven't come into being. Our country is in the process of harmonization with the EU, regional policies have made some changes and regional development agency model has been implemented in order to growth of underdeveloped regions.

The purpose of this study, is to consider the impact on the local economy, especially Zafer Development Agency operating in the TR33 region will be examined in a general framework of Regional Development Agencies.

Keywords: Development, regional development, development agency

I-GİRİŞ

Tüm dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra başlayan küreselleşme eğilimlerinin sonucunda geleneksel kalkınma modellerinin güvenilirliği sorgulanmaya ve bölgesel kalkınma yaklaşımı ön plana çıkmaya başlamıştır. Ekonomik kalkınmayı sağlamada geleneksel yukarıdan aşağıya kalkınma yaklaşımlarının yeterli başarıyı sağlayamaması nedeniyle yenilikçi aşağıdan yukarıya kalkınma politikaları ve stratejileri belirlenerek uygulanmaya konulmuştur. Bu bağlamda pek çok uluslararası kuruluş tarafından yerel ekonomik kalkınma yaklaşımı çerçevesinde bir dizi strateji ve politikaların geliştirildiği gözlenmiştir.

Türkiye de dahil olmak üzere pek çok ülke dengeli bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmekte başarılı olamamış ve bölgesel dengesizliklerin yol açtığı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan bölgesel gelişmişlik farkları önemli sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlara neden olmuştur. Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesinde sadece devletin kaynaklarından yararlanma düşüncesinin yerine, bölgelerin kendi sahip oldukları kaynaklardan da yararlanma fikri ön plana çıkmış, böylece yerel kaynakların ve potansiyelin değerlendirilmesine dayalı bölgesel kalkınma yaklaşımı ağırlık kazanmıştır.

Yerel ihtiyaçların ve sorunların neler olduğunun yanı sıra sahip olunan yerel kaynakların ve potansiyelin daha gerçekçi bir şekilde belirlenmesini sağlamak konusunda en önemli aktör Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA)’dır. Yerel kalkınmanın itici gücü konumunda bulunan BKA’lar, geri kalmış bölgelerin kalkınmasında öncü ve sürükleyici bir rol üstlenmekte ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi konusunda önemli bir politika aracı olarak kabul edilmektedir.

Türkiye 1960’lı yıllardan sonra bölgeler arası eşitsizlikleri gidermek, ekonomik ve toplumsal kalkınmayı sağlamak amacıyla “Beş Yıllık Kalkınma Planı” uygulamasını başlatarak, ülkenin farklı bölgelerindeki potansiyeli

harekete geçirecek bölgesel planlar da hazırlanmıştır. Yeni bölgesel yatırımların yapılması ve istihdamın artırılmasına katkı sağlayarak bölgesel kalkınmanın itici gücünü oluşturan kalkınma ajanslarına yönelik ülkemizdeki ilk çalışmalar, AB'ye uyum bağlamında 1990'lı yıllarda başlamıştır. Avrupa Birliği (AB)'ye uyum çerçevesinde TÜİK tarafından "İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması" çalışması yapılmış ve kalkınma ajansları için gerekli zemin hazırlanmıştır.

Bu çerçevede Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri hakkındaki 5449 Sayılı Kanun 25.01.2006 tarihinde kabul edilmiş ve ülkemizde Düzey 2 kademesinde 26 ayrı kalkınma ajansı kurularak faaliyete geçmiştir.

TR33 Bölgesi olarak nitelendirilen ve Manisa, Uşak, Afyonkarahisar ve Kütahya illerini kapsayan Zafer Kalkınma Ajansı ise 14.07.2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuş, bölge açısından kritik öneme sahip faaliyetlerin hayata geçirilmesi için mali ve teknik destek vermek amacıyla faaliyete geçmiştir. 2010 yılından itibaren açtığı çeşitli mali destek, faaliyet destek ve teknik destek programlarıyla çok sayıda projeyi kabul ederek, TR33 Bölgesinde 50 Milyon TL'nin üzerinde yatırım yapılmasına ve bölge üretim-istihdam kapasitesinin artırılmasına destek veren Zafer Kalkınma Ajansı, ülkemizin yerel bazda kalkınmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada, kalkınma-bölgesel kalkınma kavramları, BKA'ların kuruluşu ve amaçları, Türkiye'de kalkınma ajanslarının oluşturulması ve bölgesel kalkınma üzerindeki rolü incelenmiş, ayrıca Zafer Kalkınma Ajansının TR33 Bölgesinin gelişimine yaptığı yerel ekonomik katkılar ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

II-KALKINMA VE BÖLGESEL (YEREL) KALKINMA KAVRAMI

Kalkınma; kişi başına düşen milli gelirin reel, devamlı ve dengeli olarak artmasını ifade eder. (Karaduman, 1992:16). Kalkınma aynı zamanda, gelişmenin sağladığı nimetlerden bütün halkın yararlanacağı bir ortam doğuran, bünyesel bir değişmeyi de kapsamaktadır (Demirci ve Arıkan, 1998:343). Üretim ve kişi başına düşen milli gelirin artırılması, ekonomik ve sosyokültürel yapının değiştirilmesi ve yenileştirilmesi de kalkınmayı ifade etmektedir (Türk, 1970:55).

Ekonomik kalkınma ise, yerel iş imkanları ortaya çıkararak istihdam yaratmak, bölge halkını üretime yönleltmek, yerel bazda kişi başına düşen milli geliri artırmak gibi yerel bir boyut kazanmaktadır (Beer ve Maude, 1996:2). Ekonomik büyüme şeklinde algılanan kalkınma, aslında niceliksel bir dönüşümdür. Ekonomik kalkınma, üretim ve istihdam yapısındaki niceliksel değişmelerin eşlik ettiği bir ekonomik büyüme olarak tanımlanmaktadır. (Kuznets, 1966:8).

Bölgesel ekonomik kalkınma olgusunu, oldukça farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Yerel ekonomik kalkınma; yerel kaynakları ve rekabet

avantajını kullanarak belirli bir bölgede kamu ve özel sektör aktörleri arasında ortaklık ve işbirliği faaliyetlerini destekleyen, genel bir kalkınma stratejisinin ortak şekilde oluşumu ve uygulamasına imkan tanıyan, uygun bir iş ortamının yaratılması ve ekonomik aktivitelerin desteklenmesi gibi önemli hedefleri olan katılımcı bir kalkınma sürecidir. Yerel ekonomik kalkınma; aktörler, organizasyonlar ve kaynakları harekete geçirir, diyalog ve stratejik faaliyetler yardımıyla yeni kurumlar ve yerel sistemler geliştirir. Ayrıca, yerel ekonomik kalkınma; yerel halkla birlikte hareket etme imkanı tanır, yerel yönetimler, özel sektör, üçüncü sektör ve yerel topluma yerel ekonomiyi birlikte geliştirme ve iyileştirme fırsatı sağlar (Theodoros ve Dimitris, 2003:4).

Diğer taraftan bölgesel kalkınma kavramının geleneksel tanımında, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının en aza indirilmesi ve geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına vurgu yapılırken, yeni bölgesel kalkınma kavramı yaklaşımında; geleneksel tanımda yer alan bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının en aza indirilmesi amacının yanı sıra, özellikle AB üyesi ve aday ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin birbirlerine yaklaştırılması, bölgelerin kendi içindeki kırsal ve kentsel gelişmişlik düzeyleri farklılıklarının giderilmesi, bölgelerin küresel rekabet güçlerinin artırılması, yerel dinamiklerin harekete geçirilerek bölgesel potansiyelin değerlendirilmesi ve ülkelerin top yekûn kalkındırılması da amaçlanmaktadır (Akın, 2006:295). Bu bağlamda bölgesel gelişme; sadece geri kalmış yörelerin kalkındırılmasına yönelik çabaları değil, tüm bölgelerin sürdürülebilir ve küresel rekabete dayalı bir kalkınma çabasına girmesini ve özellikle özel sektör ve yerel yönetimler ile diğer bölgesel aktörlerin sürece dahil edilmesini ve bölgeselleşme politikalarının uygulanmasını da kapsamaktadır (Karakilçık ve Sarıgül, 2010:389-390).

Bölgesel planlama, bir bölgenin ekonomik, sosyal ve fiziki yönden koordine edilmesi demektir. Bölgesel planlamanın da temel amacı, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesidir. (DPT, 2004:20) Bölgelerin gelişmişlik düzeylerinde farklılıkların oluşması, merkezîyetçi kalkınma politikalarının yanı sıra bölgesel kalkınma politikalarının uygulanmasını gerekli kılmıştır. Bu kalkınma anlayışı, bölgenin beşeri, doğal, ekonomik, teknolojik ve kültürel kaynaklarının harekete geçirilmesi yoluyla, yerel fırsatlardan en üst düzeyde faydalanmayı amaçlamaktadır.

III-BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

3.1-Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı

Bölgesel kalkınma yaklaşımı düşüncesinin ortaya çıkmasında geleneksel kalkınma politikalarına olan güvenin sarsılması önemli rol oynamıştır. 1970'li yıllardan itibaren geleneksel yukarıdan-aşağıya kalkınma politikalarının başarısız sonuçlara yol açması, bu tür kalkınma yaklaşımlarının geçerliliğinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak, bir dizi yenilikçi aşağıdan-yukarıya kalkınma politikaları ve stratejileri üretilerek uygulamaya konulmuştur. Bu yeni anlayış, merkezi hükümetler, AB, Birleşmiş

Milletler, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların merkezi uygulamaları yerine, yerel nitelikli, bölgesel kalkınma ajansı gibi kurumların kurulmasını öngörmektedir.

Kalkınma ajansları dünyada ilk olarak “ekonomik kalkınma ajansı” olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise küreselleşme eğilimleriyle birlikte bölgesel kalkınma ajansları oluşturulmuştur. Ancak adı ne olursa olsun, bu kuruluşların temel amacı ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmektir.

Kalkınma ajanslarının kökleri 2. Dünya Savaşı öncesine kadar uzanmakta olup dünyadaki ilk kalkınma ajansı 1933’de Amerika’nın Tennessee Vadisi’nde kurulan Tenesse Valley Authority adlı kuruluştur. Bu örneğin ardından, benzeri bölgesel kalkınma uygulamaları özellikle Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerde de önem kazanmaya başlamıştır. Avusturya, Belçika, İrlanda, Fransa ve Brezilya kalkınma ajansları ile ilk kez 1950’li yıllarda tanışırken, Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya 1960’lardan sonra, Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka 1980’lerde, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Polonya, Portekiz, Slovakya, İsveç ve Ukrayna ise 1990’lı yıllarda tanışmıştır (Özen, 2005:4).

Günümüzde ise kalkınma ajanslarının çoğu, AB ülkelerinde kurulmuştur. Bunun temel nedeni, AB tarafından yürütülen bölgesel politikalarıdır. AB’de bölgesel kalkınma için oluşturulan fonların kullanımı, bölgesel kalkınma ajansları tarafından belirlenen stratejiler ve önceliklerin tanımlandığı programlar üzerinden gerçekleştirilmektedir (Özmen, 2008:331).

3.2-Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Tanımı, Amaçları ve Görevleri

BKA’lar, merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik imkanlarını geliştirmek amacıyla oluşturulan kuruluşlardır (Avaner, 2005:243). Birçok yazar tarafından farklı şekillerde ifade edilen kalkınma ajanslarını tek bir tanım altında toplamak güçtür. Bu tanımlardan birine göre kalkınma ajansı, bir ülkenin belirli bir coğrafi bölgesi içerisindeki özel ve kamusal tüm şirketler, yerel otoriteler ve STK’lar arasında işbirliği sağlayarak, o bölgenin ekonomik kalkınmasını hedefleyen ve yasal bir hükme dayanarak kurulan yapıları ifade eder (Koçberber, 2006:37).

Bir başka tanıma göre bölgesel kalkınma ajansları, bölgenin içsel dinamiklerini harekete geçirmek ve KOBİ’leri; teknoloji, bilgi ve kaynak açısından desteklemek amacıyla kurulan organizasyonlardır (Gutierrez, 2005:1). BKA’lar merkezi ve yerel hükümetin bölgesel ekonomik kalkınmayı sağlamak üzere temel yönlendirici çalışmaları dışında, içinde bulunduğu bölgeyi temel alan, bölgesel aktörler tarafından finanse edilen kuruluşlardır (Halkier ve Danson, 1997:241). Kalkınma ajansları kalkınmada yeni, aracı, eşgüdümçü, yönlendirici ve sürükleyici örgütlenmelerdir.

Bölgesel kalkınma ajansları, ayrıca, idari ve mali özerkliğe sahip, tüzel kişiliğe haiz ve tüm işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi olan kurumlardır (Resmi Gazete, 2006).

Kalkınma ajansları, başka birçok amacın yanı sıra, aslında bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacı ile kurulmaktadır. Farklı ülkeler arasında gelişmişlik farklılıkları olduğu gibi, bir ülkenin bölgeleri arasında da ekonomik, coğrafi, sosyal ve kültürel açılardan farklılıklar olabilmektedir (Gündüz, 2006:15). Bu farklılıklar bazen iklim, ulaşım imkanları, yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü vb gibi nedenler dolayı ortaya çıkabilmektedir. İşte kalkınma ajansları bu ve benzeri faktörlerin yol açtığı gelişme farklılıklarını gidermek ya da en azından azaltmak amacını temel amaç olarak benimsemişlerdir.

Kalkınma ajanslarının en çok toplumsal destek alan yönü, yerel toplulukların yönlendirdiği katılımcı bir kalkınma modelini hayata geçirmesidir (Şahin, 2005:141). Ajansların görevi, sektörel ve genel kalkınma sorunlarını tespit ederek, bunların çözümüne yönelik olanakları belirleyerek bu çözümleri geliştiren projeleri desteklemektir (Kayasü vd., 2003:7). Kalkınma ajansları, içinde buldukları bölgelerin potansiyelini ve sorunlarını göz önüne alarak geliştirdikleri politikalarla, bölge ekonomisini canlandırarak bölge halkının gelişmeye katılımını sağlamaktadır (Berber ve Celepçi, 2005:154).

Kalkınma ajanslarının, daha fazla ekonomik gelişme ve bölgede yenilik yaratma, iş etkinliğinin, yatırımların ve rekabetçiliğin gelişmesini sağlama, iş görenleri destekleme, çalışma yöntemleri ile ilgili yeteneklerin gelişimini sağlamak gibi amaçları da vardır (Wood, 1998:39).

Kalkınma ajanslarının temel fonksiyonu ve hedefi daha önce de belirtildiği gibi bölgesel kalkınmanın sağlanmasıdır. Ancak bu amaca çeşitli şekillerde ulaşmak mümkündür. Özellikle Avrupa’da kalkınma ajanslarının fonksiyonları farklılık göstermiştir. Kalkınma ajansları bir yandan stratejileri dikkate almak suretiyle sektörler arası gelişme projelerinin oluşturulması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi faaliyetlerini yürütürken, diğer yandan bilgi bankalarının oluşturulması, bölgenin ulusal ve uluslararası platformda desteklenmesi, KOBİ’lere destek verilmesi ve girişim potansiyelinin ortaya çıkarılması gibi fonksiyonları da yerine getirirler (Özer, 2012: 44).

Bölgesel kalkınma ajansları, bölgede mevcut olan doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması yoluyla, yerel olanaklardan en yüksek düzeyde yararlanmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla yerel yönetimler, işletmeler, sivil toplum kuruluşları, yerel istihdam büroları, sosyal taraflar, eğitim ve öğretim kurumları, yerel politikacılar ve finans çevreleri gibi aktörler bir arada görev yapmaktadırlar. Bu durum, yerel ve bölgesel gelişme stratejisinin önemli bir aracı olan “küme” oluşumunun da çekirdeğini oluşturmaktadır (DPT, 2004:20).

BKA’ların yapılandırılmasında üç ana özellik öne çıkmaktadır: Bunlar;

- i)Kamu gücüne dayanması,
- ii)Ekonomik kalkınmayı hedeflemesi ve
- iii)Bölgesel kalkınmayı hedeflemesidir (Koçberber, 2006:37).

Bu özellikler de bölgesel kalkınma ajanslarına dört temel sorumluluk yüklemiştir:

- i) Hesap verebilirlik,
- ii) Sürdürülebilirlik,
- iii) Yarar sağlayabilirlik,
- iv) Bütünleşme ve dahil olma sorumluluklarıdır (Danson ve Whittam, 1999).

Bölgesel kalkınma kavramının anahtar sorunlarının tanımlanması ve gelecekte başarılı çalışmaların ortaya konulabilmesi için ajansların araştırma gündemi üç temel konu üzerinde odaklanmalıdır. Bunlar;

- Üretim sistemleri için bilgi bankaları / veri tabanları oluşturmak ve bunlarla ilgili profesyonellerin kullanabileceği analitik araçlar geliştirmek,
- Bölgesel büyümenin ve istihdamın anahtar problemlerini tanımlamak,
- Çok sayıda aktörün desteğiyle ortak bir mekânsal gelişme stratejisi uygulamasının önündeki kurumsal sorunları çözmektir (Özmen, 2011:26)

Kalkınma ajansları bölgesel ve yerel yönetimlere, yatırım alanlarından işgücü yapısına, ulaşımdan altyapıya kadar farklı konularda bilgi vermekte, bölge imajının yenilenmesine katkı sağlamakta ve yeni yatırımların bölgeye getirilmesine öncülük etmektedir. Ayrıca, bölgedeki üniversiteler ve diğer eğitim kurumları ile yakın ilişkiler kurarak ortak projelerin geliştirilmesi de ajansların görevleri arasındadır (Arslan, 2005:280).

Öncelikle bölgesel kalkınma ajansları olmak üzere, dünyada yerel ve bölgesel ekonomik kalkınma kuruluşlarının genel olarak faaliyetleri şöyle sıralanabilir:

- i)Üzerinde anlaşma sağlanmış bir yerel ekonomik kalkınma stratejisi ya da tek bir bölgesel kalkınma stratejisi geliştirmek,
- ii)Yerel ekonomi bölgesinde kapsamlı araştırmalar yapmak,
- iii)Bölgede bir kaynak tespiti çalışması yapmak,
- iv)Altyapı ve üstyapı çalışmalarında hükümet kaynaklarının etkin kullanımını sağlayacak programlar hazırlamak için lobi faaliyetleri yapmak,
- v)Hedef bölgelere doğrudan yatırımı ya da mevcut yatırımların devamlılığını teşvik edecek programlar geliştirmek,
- vi)Teknoloji transferi ve yenilikçilik programları geliştirmek,
- vii)İstihdam öncelikli işgücü piyasası programları geliştirmek,
- viii)KOBİ'leri desteklemek ve onlar için finansal kaynak yaratmak,
- ix)Kültür endüstrilerini geliştirmek,
- x)Bölgesel marka yaratma projeleri geliştirmek,
- xi)Hedef bölgede turizm sektörünü geliştirmek,
- xii)Hedef bölgeden satın alımları ve eğitim harcamalarını artırmak,
- xiii)Bölgede kurulan STK'ların kalkınma projelerinde aktif rol üstlenmesini sağlamak (Clower vd.2004:2-3).

Bölgesel politikaların yetki ve sorumluluğunun dağıtılması sürecinde, kalkınma ajansları tüm bölgesel politika araçlarının eşgüdümünün sağlanması

bakımından büyük bir önem sahiptir. Bu bağlamda kalkınma ajanslarının yerine getirmesi beklenen temel işlevleri ise şunlardır:

- i)Yatırımları teşvik etmek için esnek ve rekabetçi bölgesel politikalar gerçekleştirmek,
- ii)Yenilikçiliği, teknolojik değişimi ve kalkınma araştırması sürecini desteklemek,
- iii)Bilgi bankaları oluşturarak bölgeyi izlemek,
- iv)Altyapı, yol, su ve enerji faaliyetlerini izlemek,
- v)Bilgi temini, yönetim, mali kaynak, altyapı ve üstyapı gibi hizmetleri sağlamak,
- vi)KOBİ'ler için finansal kaynaklar yaratmak,
- vii)Ulusal ya da uluslararası kredi kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak,
- viii)Yeni buluş ve teknolojinin tanıtılmasını sağlamak (Gutierrez, 2005:1-2; Özen, 2005:7-8)

Bu işlevleri gerçekleştiren kalkınma ajanslarının yaratacağı etkilerin, sadece kurulu oldukları bölge ile sınırlı kalmayacağı ve ülke geneline yayılarak makroekonomik etkiler yaratacağı kesindir. Çünkü bölgesel kalkınma politikaları, genel olarak ülkenin kalkınması için de kullanılmaktadır (Taş, 2008:10).

IV-TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Ülkemizde bölgesel kalkınma ajanslarının ortaya çıkışını ve ajansların sağladıkları destekleri ayrı ayrı ele almakta yarar vardır.

4.1-Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Oluşturulması

Türkiye, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, en fazla bölgesel dengesizliğe sahip olan ülkelerden biri olduğu kabul edilmektedir. Bu durum Türkiye'de bölgesel dengesizlikleri giderme çabalarının ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu gerçekten hareketle, Türkiye'de bölgesel gelişmenin sağlanması, bölgelerarası gelişmişlik farklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması ve bölgesel kalkınmanın hızlandırılması için çeşitli politikalar ve araçlar uygulamaya konulmuştur (Tutar ve Demiral, 2007:71). Bu bağlamda ekonomik kalkınmanın sağlanmasında temel araç olan bölgesel kalkınma planlarının yanısıra “yatırım teşvikleri”, “kalkınmada öncelikli yöre”, “organize sanayi bölgeleri”, “kurumsal sosyal sorumluluk” ve “kırsal kalkınma projeleri” gibi araçlar kullanılmıştır (Sarıca, 2001:166-167).

Türkiye'de bölgesel dengesizlikleri giderme politikaları 1960'lı yıllardan itibaren “Beş Yıllık Kalkınma Planları”yla uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda ülkenin sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerinin kalkınmasını sağlamak amacıyla sekiz adet kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu planların içerdiği projeler; yetki karmaşası, kurumlar arası uyumun sağlanamaması, plan ve projelerin ülkenin gerçeklerine göre değil, dönemin iktidarının objektif olmayan yaklaşımlarına dayanması gibi nedenlerden dolayı ya hiç başlatılamamış ya da yarım kalmıştır (Yüceyılmaz, 2007:51-52).

Bölgelerarası dengesizlik, sanayileşme ve şehirleşme ile daha da artmaya başlamış ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin az gelişmiş ekonomik koşulları sorun olmaya devam etmiştir. Bu durumu düzeltmek amacıyla 1972 yılında "Kalkınmada Öncelikli Yörelere Dairesi" kurulmuş ve bu iki bölgedeki bütün iller kalkınmada öncelikli yörelere kapsamına alınmıştır. Uygulama aşamasına geçirilmemesine ve kurumsal yapılara dönüşmemesine rağmen, Türkiye'de kalkınmanın bölgesel boyutuna Beş Yıllık Kalkınma Planlarında sürekli dikkat çekilmiştir (Dulupçu, 2006, 235).

Türkiye'de kalkınma ajanslarına yönelik ilk çalışmalar 1990'lı yıllarda başlamıştır. Türkiye'nin AB'ye resmi adaylık sürecine girmesi, bu konuya verilen önemi artırmıştır. AB, her aday ülkeden istediği gibi, Türkiye'nin de bölgesel politikalarının değişmesini istemiş ve 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye kalkınma ajanslarıyla tanıştırılmıştır. Türkiye'nin bölgesel politikalarının AB ile uyumlaştırılması için gereken kriterler Katılım Ortaklığı Belgelerinde belirtilmektedir (Reeves, 2006:35). Türkiye'de bölgelerarası dengesizlik ve bunun giderilmesi yönündeki gelişmeler, 1999'dan sonraki ilerleme raporlarının hemen hepsinde yer almış ve bölgesel politikalarla ilgili konulara değinilmiştir (Eryılmaz ve Tuncer, 2013:173).

2001 ve 2003 yılları Katılım Ortaklığı Belgelerinde Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin hızlanması ve aday ülke olarak AB'nin mali fonlarından yararlanabilmesi için bölgesel politika alanında yerine getirmesi gereken şartlar belirtilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak AB'de olduğu gibi İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS) yapılmıştır. Burada amaç, istatistiki olarak verilerin daha düzenli bir şekilde oluşturulması, gerek ülke içindeki bölgelerde, gerekse AB ile bölgesel açıdan karşılaştırma yapmaya imkan tanıyacak veri tabanlarının oluşturulması ve bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin daha doğru bir şekilde yapılmasını sağlamaktır (Işık vd., 2010:12).

22 Eylül 2002 tarih, 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla İBBS kapsamında Türkiye nüfus yoğunluğu, nüfus büyüklüğü, GSYİH gibi kriterler bakımından 3 Düzey'e ayrılmış, Düzey 1 olarak 12, kalkınma ajanslarının yapılandırıldığı Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da tüm ülkeyi kapsayan 81 il tanımlanmıştır.

Tablo 1:Türkiye'de İktisadi Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS)

Düzey 1 Bölgeleri		TR41	Bilecik, Bursa, Eskişehir
TR10	İstanbul	TR42	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova
TR2	Batı Marmara	TR51	Ankara
TR3	Ege	TR52	Karaman, Konya
TR4	Doğu Marmara	TR61	Antalya, Burdur, Isparta
TR5	Batı Anadolu	TR62	Adana, Mersin
TR6	Akdeniz	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye

TR7	Orta Anadolu	TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde
TR8	Batı Karadeniz	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR9	Doğu Karadeniz	TR81	Bartın, Karabük, Zonguldak
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	TR82	Çankırı, Kastamonu, Sinop
TRB	Ortadoğu Anadolu	TR83	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
TRC	Güneydoğu Anadolu	TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
Düzyey 2 Bölgeleri		TRA1	Bayburt, Erzincan, Erzurum
TR10	İstanbul	TRA2	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
TR21	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TR22	Balıkesir, Çanakkale	TRB2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van
TR31	İzmir	TRC1	Adıyaman, Gaziantep, Kilis
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa
TR33	Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TRC3	Batman, Mardin, Siirt, Şırnak

Kaynak: www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.02.2013)

Yukarıda Tablo 1’de İBBS kapsamındaki iller belirtilmiştir. Düzyey 2 kademesindeki 26 ayrı bölge, kalkınma ajanslarının kurulacağı bölgelerdir. DPT tarafından yapılan çalışmalarda, Düzyey 2 Bölgeleri birer “plan bölge” olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda 26 plan bölgenin kurumsallaşmasını sağlamak üzere Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın oluşturulması için çalışmalara başlanmıştır. (Yılmaz vd., 2007: 160).

Bu yönde atılan adımların sonucundaysa, 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı kanunla birlikte DPT’nin koordinatörlüğünde, ulusal kalkınma planlarına uyumlu olarak bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla 26 adet İBBS-2 biriminde Bölgesel Kalkınma Ajansı kurulması hedeflenmiştir. Pilot uygulama olarak TR62 Düzyey 2 Bölgesi’nde Adana ili merkez olmak üzere Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova Kalkınma Ajansı ile İzmir ilini kapsayan TR31 Düzyey 2 Bölgesi’nde İzmir Kalkınma Ajansı 2006 yılı içinde kurulmuştur. ülkemizde kurulan kalkınma ajansları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanuna göre Kalkınma Ajanslarının temel amacı; “Kamu kesimi, özel

kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.”

Kanunun “Görev ve Yetkiler” başlıklı 5. Maddesinde Ajansların görev ve yetkileri şu şekilde sıralanmıştır.

- a) Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- b) Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.
- c) Bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- d) Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- e) Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- f) 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plân ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.
- g) Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- h) Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- i) Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- j) Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- k) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- l) Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak. (08.02.2006 tarih, 26074 sayılı R.G. yayınlanan 5449 sayılı Kanun)

Tablo 2:Türkiye’de Faaliyet Gösteren Kalkınma Ajansları

Düzyey 2 Bölgesi	Kalkınma Ajansı	Kısa adı	Kapsadığı İller	Merkez İl	Kuruluş Tarihi
TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı	İSTKA	İstanbul	İstanbul	2008
TR21	Trakya Kalkınma Ajansı	TRAKYAKA	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	Tekirdağ	2009
TR22	Güney Marmara Kalkınma Ajansı	GMKA	Balıkesir, Çanakkale	Balıkesir	2009
TR31	İzmir Kalkınma Ajansı	İZKA	İzmir	İzmir	2006
TR32	Güney Ege Kalkınma Ajansı	GEKA	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli	2009
TR33	Zafer Kalkınma Ajansı	ZEKA	Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	Kütahya	2009
TR41	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı	BEBKA	Bilecik, Bursa, Eskişehir	Bursa	2009
TR42	Doğu Marmara Kalkınma Ajansı	MARKA	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	Kocaeli	2009
TR51	Ankara Kalkınma Ajansı	ANKARAKA	Ankara	Ankara	2009
TR52	Mevlana Kalkınma Ajansı	MEVKA	Karaman, Konya	Konya	2008
TR61	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	BAKA	Antalya, Burdur, Isparta	Isparta	2009

TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı	ÇKA	Adana, Mersin	Adana	2006
TR63	Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	DOĞAKA	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Hatay	2009
TR71	Ahiler Kalkınma Ajansı	AHİKA	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	Nevşehir	2009
TR72	Orta Anadolu Kalkınma Ajansı	ORAN	Kayseri, Sivas, Yozgat	Kayseri	2009
TR81	Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı	BAKKA	Bartın, Karabük, Zonguldak	Zonguldak	2009
TR82	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	KUZKA	Çankırı, Kastamonu, Sinop	Kastamonu	2009
TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	OKA	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Samsun	2008
TR90	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı	DOKA	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Trabzon	2009
TRA1	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı	KUDAKA	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Erzurum	2008
TRA2	Serhat Kalkınma Ajansı	SERKA	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	Kars	2009
TRB1	Fırat Kalkınma Ajansı	FKA	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	Malatya	2009
TRB2	Doğu Anadolu	DAKA	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Van	2008

	Kalkınma Ajansı				
TRC1	İpekyolu Kalkınma Ajansı	İKA	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	Gaziantep	2008
TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı	KARACADAĞ	Diyarbakır, Şanlıurfa	Diyarbakır	2008
TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı	DİKA	Batman, Mardin, Siirt, Şırnak	Mardin	2008

Kaynak: Kalkınma Ajanları 2010 yılı Genel Faaliyet Raporu, 2011:13

Günümüzde bölgesel gelişmenin en önemli kurumsal aracı haline gelen BKA'lar, kuruluş şekilleri, yasal statüleri ve işlevleri bakımından farklılık gösterse de, hepsinin ortak amacı, temsil ettikleri bölgenin içsel potansiyelini yerel aktörleri de sürece dahil ederek harekete geçirmek, sonuçta bölgesel ekonomiyi geliştirmek ve sosyal gelişmişlik düzeyini artırmaktır (Can vd., 2007:153)

4.2-Kalkınma Ajanslarına Yönelik Eleştiriler

Bölgesel kalkınma ajansları, gündeme geldiği günden itibaren ekonomistler ve siyasetçiler arasında önemli fikir ayrılıklarına yol açmış ve çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Kuruluş amaçları arasında bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması olan kalkınma ajanslarının, kendini eşitsizlikler üzerinden var eden küreselleşme sistemi içinde nasıl duracağı, bir yandan birbiriyle yarışan bölgeleri var ederken, diğer yandan bölgeler arasındaki farklılıkları nasıl eriteceği, merak konusudur (Erzi, 2005: 30).

Türkiye'deki kalkınma ajansları AB bölgesel yatırım fonlarından yeterince yararlanamadığından, bölgesel dengesizliklerin kalkınma ajansları ile giderilebilmesi yakın zamanda mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, merkezi hükümetin bölgesel dengesizlikleri giderici yatırım ve teşvik uygulamalarının devamlılığı kaçınılmazdır (Berber ve Çelepçi, 2005: 157).

Ülkemizde aynı ilin ilçeleri arasındaki gelişmişlik farkları giderilmemiş iken farklı illeri kapsayan ajansların bu farkı nasıl gidereceği belirsizdir (Oyan, 2006: 9).

AB'ye aday ülkelerin bir bölümünde, bu ajansların ve uygulanan bölgesel rekabet politikalarının eşitlik getirmediği, aksine eşitsizliği daha da artırdığı düşünülmektedir. Örneğin Polonya'da 1990'lerden bu yana uygulanan bu türdeki politikaların eşitsizliği artırıcı sonuçlar doğurduğu (Blazyca vd., 2002:263), diğer ülkelerde de benzer durumlar olduğu ancak, sadece olumlu örneklerin kamuoyuna yansıtılarak yanlış bilgilendirme yapıldığı da ifade edilmektedir (Tomaney ve Ward, 2000: 471).

Kalkınma ajanslarıyla, yerel yönetimlere fazla yetki ve güç devri verilmekte, bu durum üniter devlet yapısının zayıflatılmasına ve parçalanmasına, eyalet sistemine ve federal devletlere; sonrasında ise küçük, zayıf ve bağımlı devletlerin oluşumuna sebep olabilir endişesi, yıllardır Türk kamuoyunda dile getirilmektedir (Berber ve Çelepçi, 2005: 154).

Ülkemizin üniter bir yapıya sahip olması ve buna karşılık BKA'ların yerelleşmeyi artıracığı düşüncesi, BKA'lara karşı bir ön yargı oluşturmaktadır. Bu ön yargının temelinde merkezi devlet yapısının güçsüzleşeceği ve ülkemizin BKA'larla bölünebileceği düşüncesi yer almaktadır (Özmen, 2008: 336).

Merkezi yönetimin görev ve yetkilerinin hemen tamamının yerel yönetimlere-bölgesel Kalkınma Ajanslarına devredilmesi otomatik şekilde katılımcılığın, demokratik yönetimin yanı sıra bölgesel kalkınmanın sağlanacağı anlamına gelmez. Çünkü bu takdirde merkezi planlamayla, bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farklarının azaltılmasına dönük olmak üzere, topyekün ülkenin kalkınmasını amaçlayan politikaların uygulanamayacağı gibi giderek üniter devlet yapısının zayıflatılmasına da neden olacağı söylenebilir (bu tür kaygılar nedeniyle, tasarıda varken Kanunlaşma aşamasında Kalkınma Ajanslarının başındaki "bölge" kelimesi de yasalaşma aşamasında çıkarılmıştır) (Yılmaz, 2010,193).

Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kuruluş kanunu metinlerinde "bölge" kavramının pek çok kez kullanılmasına rağmen, kanun başlığından (5449 Nolu Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun) çıkartılması ise, bölge kavramının demokratik bir biçimde ele alınmadığı eleştirilerini doğurmakta ve ülkede AB dayatmalı bir eyalet sistemi gayreti olduğu şüphelerini dillendirmektedir. Ancak bu yöndeki eleştirilerin planlama anlayışından kopuk, salt siyaset tabanlı bir zeminde ifade edilmesi, yetersiz bir ifade şekli olarak da düşünülmektedir. (Çalışkan, 2008)

Merkezi yönetimlerin kontrollerinden farklı olarak, yarı özerk veya özerk olarak kurulan BKA'ların yönetim kurulları, kurulmuş oldukları bölgelerde bulunan yerel aktörlerin katılımı ile oluşturulmasına bağlı olarak, aktörler arasındaki çatışmalar BKA'ların yönetiminde sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Sivil toplum örgütleri sosyal programların ön plana çıkarılması noktasında baskı unsuru yaratırken, ticaret ve sanayi odaları ise firmalara ve ekonomik hayata yönelik projelerin ön planda olmasına odaklanmaktadır. Bu gibi durumlarda BKA'ların yönetiminde sorunlarla karşılaşmaktadır (Özmen, 2008:337).

Örgütlenme yapısı bakımından kamu, özel sektör ve STK biçiminde üçlü bir yapıdaki kalkınma ajanslarında devletin düzenleyici olması beklenirken, sermayeyi elinde bulunduran yerli ve yabancı özel sektörün, yatırımlara yön verici olması ve kamu yararını ne ölçüde gözeteceği önemli bir soru işareti doğurmaktadır. Geçmiş tecrübeler, sermayenin bu süreçte yön verici olacağını, diğer taraftan yönetsel aktörlerin her koşulda eşit temsil imkanına sahip olamayacağını göstermektedir (Bal, 2007:168).

Küçük, etkin ve çekirdek bir teknik kadroyla çalışması öngörülen BKA'lar zamanla, sıradan bir Kamu İktisadi Kuruluşu (KİK) gibi, istihdam alanı olarak görülebilecektir. Bunun yanında BKA'ların, siyasi otoritenin ağırlığı yanında yerel dinamiklerin de katkısı ile hantal, siyasi müdahalelere açık, büyük ölçekli ve geniş kadrolu bir yapı haline gelme riski ortaya çıkacaktır (Gençyürek, 2006:15).

Yerel aktörler arasında yaşanacak olan koordinasyon ve iletişim sorunları, BKA'ların işleyişinde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Ulusal kurumlar tarafından bölgelere yönelik olarak geliştirilen ve belirlenen kalkınma planlarının, bölgesel BKA'lar tarafından hazırlanan programlarla farklılıklar içermesi bölgesel kaynakların yanlış kullanımına neden olabilmekte ve bölgesel kalkınma hedeflenirken, bölgesel gerileme yaşanabilmektedir (Özmen, 2008: 337).

Fiziki ve sosyal avantajlara sahip bölgelerde kurulacak kalkınma ajanslarının gelir, bilgi birikimi, yeterli teknik personel ve politik güç gibi birçok avantaja sahip olacakları ve oluşacak yapısal güçleri düşünüldüğünde, kuruldukları bölgelerin zamanla daha da çekici hale gelmesi kaçınılmazdır. Bunun sonucunda tıpkı kalkınmada öncelikli yöreler ve teşvik politikalarında olduğu gibi; yatırımcı, kendisine birçok kolaylık sağlanmasına rağmen dezavantajlı bölgelere gitmek istemeyecektir. Bunlar arasında dezavantajlı bölgelerde yatırım gerçekleştirecek olanların çeşitli teşvikleri de arkasına almasına rağmen, diğer bölgeler ile rekabet etmekte çok zorlanacağı açıktır (Yılmaz vd., 2007:160).

BKA'ların gelirleri, bulunduğu bölgenin ekonomik gelişmişliğine bağlı olacağından (özellikle vergi gelirinin farklılığı ve ticaret odalarının büyüklüğü) bölgesel dengesizliğin giderilmesi amaçlanmasına rağmen, daha az gelişmiş bölgelere daha fazla fon ayrılması gerekirken, yasa tasarısında bu açıkça belirtilmemiştir. Ayrıca yasada BKA'ların kullanılabileceği fonların kullanılmasına ilişkin temel ilkeler tasarıda bulunmamaktadır (Özmen, 2008: 338).

Kalkınma ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonunun DPT'ye verilerek merkezî bir anlayışla ele alınması, Türkiye'de BKA'ların ulusal düzeyde koordinasyonundan DPT'nin sorumlu olması eleştirilen konulardan biridir (Özsaruhan, 2005).

BKA ile bölgesel kalkınmaya yönelik olarak kurulmuş diğer kurumlar arasındaki görev ve yetki sorunları ortaya çıkabilir. Bu kurumların amaçları (bölgesel kalkınma) ortak olsa bile kurumlar arası güç çatışmaları yaşanabilmektedir (Özmen, 2008: 338).

5449 sayılı kanununun 10. maddesine göre, BKA'ların yönetim kurulunda sanayi odası başkanı ve ticaret odası başkanı bulunmaktadır. Ancak ziraat odasından herhangi bir temsilcinin bulunmaması büyük bir eksikliklerdir. BKA'ların halkın sosyal yapısının tarım sektörüne dayandığı bölgelerde kurulduğu düşünülürse, yönetim kurulunda herhangi bir ziraat odası

temsilcisinin bulunmamasının alınan kararların uygulanmasını sekteye uğratacağı açıktır (Başak, 2006:60). Kanunda ayrıca yerel anlamda kit kaynakların yerel topluluklar arasında nasıl dağıtılacağı ve hangi yerel topluluğun ya da toplulukların kaynaklardan yararlanacağı sorusunun yanıtı verilmemektedir (Şahin, 2005: 141).

Tüm bu eleştirilerin yanı sıra BKA'lara yönelik olarak getirilen diğer eleştirileri de şu şekilde sıralamak mümkündür (Karanfil, 2006:5,6).

1-Anayasal tanımlara uygun olmayan ve yerel, merkezi, özel ya da kamu idaresi niteliği taşımayan, kimliği belirsiz bir yapı oluşturulması,

2-Anayasa'ya göre yürütme organının ancak kanun ile asli olarak düzenlenmiş olan bir alanda düzenleme yetkisi kullanabileceği, bu nedenle BKA'ların kurulmasında veya kaldırılmasında Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesinin Anayasaya aykırılık teşkil edebileceği,

3-Kamu kaynağı kullanan ve yönetiminde önemli kamu ajanlarını barındıran bir tüzel kişiliğin kamu tüzel kişisi olarak tanımlanmamasında ısrar edilmesi,

4-BKA'nın Yönetim Kurulu Başkanı olan valilerin, toplanan fonları, "tarafsız kamu görevlisi" sıfatı dışına çıkararak dar bir kesime kullandırabilme olasılığının bulunması,

5-BKA'nın "iş takipçisi devlet" modeli yaratması ve diğer kamu kurumlarının yetki alanlarına müdahale edebilmesi,

6-BKA'larda toplanacak fonların (esas olarak kamu kaynakları ve AB yardımlarının) hangi temel ilkelere, önceliklere ve sektörel teşvik politikalarına göre kullanılacağına yasada belli olmaması,

7-Merkezi bütçenin vergi gelirlerinin yüzde yarımının BKA'lara aktarılmasında "gelişmişlik derecesi" gibi ölçütlerin hangi yönde etki edeceğinin belirlenmemiş olması,

8-Kamu gücünün ve kamu kaynağının aktarıldığı bu yeni idari kademenin kamu denetimi dışında bırakılması,

9-Devlet İhale Kanunu, Kamu İhale Kanunu ve Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerine tabi olmaması ve göstermelik bir iç denetim üzerine, dış denetim olarak da sadece bağımsız işi,

10-Bürokrasiyi azaltma iddiasıyla yeni bürokrasiler, iller ve bölgeler arasında yeni çekişmeler, yeni idari kademeler ve denetim dışı yeni harcama birimi yaratılması,

11-Bölgesel Kalkınma Ajansları yönetim kurulları bileşiminin bir ekonomik sosyal konsey oluşumunun çok gerisinde kalması; hatta çok sayıda bölgede tarımsal etkinliklerin yoğunluğuna rağmen ne Ziraat Odası, Ticaret Borsası, ne de Ziraat Mühendisleri Odası (daha doğrusu TMMOB) temsilcisine dahi yer verilmemiş olması,

12-Tasarı ile görev süresi 2007 yılına kadar uzatılan GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatının kapatılmasının öngörülmesi, ancak tasarıda GAP çerçevesinde götürülen birçok hizmetin nasıl yürütüleceği konusunda bir

düzenlemenin yer almaması, bölge çapında yatırımları harekete geçirecek herhangi bir kaynağın bulunmadığı durumlarda nasıl kaynak aktarılacağına açıklık getirilmemesi.

4.3-Türkiye’de Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Destekler

Ajanslar bölgelerin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik projelere, organizasyonlara ve araştırmalara destek sağlamaktadır. Ajanslar 2010, 2011 ve 2012 yılında, bölge planındaki amaç hedef ve stratejilerle uyumlu olan ve çalışma programlarında belirtilen alanlarda proje ve faaliyetlere mali ve teknik destek vermeye devam etmişlerdir.

Mali destekler; doğrudan finansman, doğrudan faaliyet ve güdümlü proje destekleri ile faiz ve faizsiz kredi desteğinden oluşmaktadır. Teknik destekler ise kurumsal kapasiteyi geliştirmeye yönelik eğitim, danışmanlık, lobi faaliyetleri ile geçici süreli uzman/danışman temini şeklinde verilmektedir.

Kalkınma ajanslarının destek verdiği tüzel kişilikler kamu kuruluşları ve KOBİ’ler ile dernekler, vakıflar, birlikler gibi sivil toplum kuruluşları olarak sıralanabilir.

4.3.1-Mali Destek Programı

Ajanslar, mali destek programları kapsamında, çerçevesi bölge planları ile oluşturulan, paydaşlarca belirlenen ve yönetim kurullarınca onaylanan önceliklerin hayata geçirilmesine katkıda bulunacak projelere destek sağlamaktadır.

Ajanslar tarafından sağlanan mali destekler aşağıdaki şekillerde olabilmektedir. (Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, 2012:70-71).¹

- i-Doğrudan finansman desteği
- ii-Doğrudan faaliyet desteği,
- iii-Güdümlü proje desteği,
- iv-Faiz desteği,
- iv-Faizsiz kredi desteği

-Doğrudan Finansman Desteği:

Proje teklif çağrısı, belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir. Türkiye genelindeki 26 ajans tarafından açıklanan destek miktarı 2010 yılında 826.600.000 TL, 2011 yılında ise 463.090.000 TL’dir.

2010 yılında;

Ajans Destek Miktarı	: 150.900.000 TL
Proje Başvuru Sayısı	: 3.658
Desteklenen Proje Sayısı	: 642 adettir.

¹ Kalkınma Bakanlığı tarafından kalkınma ajanslarına ilişkin yayınlanan en son Genel Faaliyet Raporu 2011 yılına aittir.

2011 yılında;

Ajans Destek Miktarı	: 564.117.000 TL
Proje Bütçesi	: 898.353.000 TL
Proje Başvuru Sayısı	: 10.028
Desteklenen Proje Sayısı	: 2.008 adettir.

-Doğrudan Faaliyet Desteği:

Doğrudan Faaliyet Desteği (DFD), bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasında ve bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesinde acil tedbirlere yönelik faaliyetler söz konusu olduğunda ajansların proje teklif çağrısına çıkmaksızın, yararlanıcının proje hazırlığı konusundaki yükümlülüklerinden bazılarını hafifletmek, proje destek sürecini hızlandırmak amacıyla *stratejik araştırma, planlama ve fizibilite* çalışmalarına destek olmak için yararlanıcılara sağladığı karşılıksız ve doğrudan desteklerdir.

2010 yılında; 8 ajans doğrudan faaliyet desteği programı ilanına çıkmıştır. Söz konusu destek programları için ayrılan toplam kaynak miktarı 5.221.355 TL olup ajanslara toplam 559 proje başvurusu yapılmıştır.

2011 yılında; 23 ajans doğrudan faaliyet desteği programı uygulamıştır. Söz konusu destek programları için ayrılan toplam kaynak miktarı 19,4 Milyon TL'dir. Ajanslara toplam 1.302 faaliyet başvurusu yapılmış, bunlardan 398'i destek almaya hak kazanmıştır.

4.3.2-Teknik Destek Programları

Ajansların ilgili kurum ve kuruluşların teknik kapasitelerinin artırılması amacıyla, herhangi bir mali destek vermeksizin mevcut personeli ya da hizmet alımı yolu ile sağladığı destek türüdür. Teknik Destek Programları kapsamında; proje hazırlama, iş planı ve yöntemleri, insan kaynakları yönetimi, tarihi eser restorasyonlarına yönelik fizibilite hazırlama, tarımsal üretim ve ürün zararlıları ile mücadele, markalaşma ve patent, engellilere yönelik iletişim becerilerini geliştirme eğitimleri ile kültürlerarası diyalogu artırarak AB ve Türkiye arasında karşılıklı anlayışı ve sivil toplum ilişkilerini geliştirmek, tercüme ve raporlama gibi değişik sektör ve konularda uzmanlık eğitimleri düzenlenmiş ve çalışmalara katkı sağlanmıştır.

2010 yılında; 7 ajans teknik destek programı yürütmüştür. Toplam 627 proje başvurusu yapılan teknik destek programları için ayrılan toplam kaynak miktarı 4.073.300 TL'dir.

2011 yılında; 17 ajans teknik destek programı yürütmüştür. Toplam 1.503 başvuru yapılan teknik destek programları için ayrılan toplam kaynak miktarı 8,6 Milyon TL'dir.

4.3.3-Yatırım Destek Faaliyetleri:

Kalkınma ajansları bölge illerinde kurulan yatırım destek ofisleri (YDO) kanalıyla bölgelerine yatırımcı çekmek için bölge planı uyarınca bölgedeki yatırım fırsatları konusunda araştırma yapmak, fizibilite raporları ve veri dokümanları hazırlamak, yatırım destek danışmanlığı hizmeti vermek,

yatırım turları düzenlemek, yurtiçi ve yurtdışı fuar ve organizasyonlara katılmak yoluyla yatırımcılarla görüşmeler yapmak ve bölgelerindeki potansiyel yatırım alanları hakkında bilgilendirmede bulunmak, yerli-yabancı şirketler arasında yatırım işbirliği bağlantıları kurmak, girişimci ve yatırımcılara yönelik olarak devletin verdiği teşvik ve destekler hakkında gerekli bilgileri içeren rehberler üretmek, girişimci adaylarına yönelik eğitim programları düzenlemek gibi faaliyetleri yürütmektedir. 2010, 2011 ve 2012 yıllarında YDO'lar tarafından çok sayıda ve çeşitli alanlarda faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca; Ajanslar bölge planı hazırlama ile mali ve teknik destek faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli araştırma ve geliştirme çalışmaları da yürütmüş, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirlikleri oluşturmuşlardır. Bu faaliyetler “kümelenme çalışmaları”, “sektörel araştırmalar” ve çeşitli kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirilen “işbirlikleri ve ortak çalışmalar” şeklindedir. (Kalkınma Ajansları 2010 ve 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporları, 2011 ve 2012).

V-ZAFER KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ

Zafer Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarihli ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 3. maddesine dayanılarak Kalkınma Bakanlığı'nın koordinasyonunda, 14 Temmuz 2009 tarihli ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş ve TR33 Bölgesi açısından kritik öneme sahip faaliyetlerin hayata geçirilmesi için mali ve teknik destek vermek amacıyla faaliyete geçmiştir.

Zafer Kalkınma Ajansı'nın temel amacı, 5449 sayılı Kanununun 1. maddesinde bütün kalkınma ajansları için ortak bir biçimde ifade edildiği üzere; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Merkezi Kütahya'da bulunan Ajans, Afyonkarahisar, Uşak, Manisa ve Kütahya illerini kapsamaktadır ve belirtilen 4 ilde de yatırım destek ofisleri bulunmaktadır. Ajansta 31.12.2012 tarihi itibarıyla, yatırım destek ofisleri de dahil olmak üzere toplam 29 personel görev yapmaktadır.

Zafer Kalkınma Ajansı, faaliyete geçtiği 2009 yılından itibaren çeşitli destek programlarıyla TR33 bölgesi içinde çok sayıda projeyi destekleyerek önemli ölçüde yatırım yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Ajans tarafından 2009 yılından itibaren çeşitli mali destek, teknik destek, faaliyet destek programları açılmış ve bölgedeki kalkınma ivmesini artırmak amacıyla paydaşlarla yoğun bir çalışma içine girilmiştir.

Tablo 3: Zafer Kalkınma Ajansı Desteklerine İlişkin Genel İstatistikler (12.10.2012)

İl	Destek Türü	Gelen Proje Sayısı	Desteklenen Proje Sayısı	Oran (%)*	Toplam Bütçe (TL)	Destek Miktarı (TL)
Afyonkarahisar	Mali ve Teknik Destek	253	97	29,57	25.236.717,02	12.551.681,83
Kütahya	Mali ve Teknik Destek	214	92	28,05	18.060.486,07	8.503.365,92
Manisa	Mali ve Teknik Destek	334	69	21,04	17.709.592,58	9.908.693,67
Uşak	Mali ve Teknik Destek	149	70	21,34	14.401.506,31	7.913.407,35
TR33 Bölgesi	Mali ve Teknik Destek	950	328	100	75.408.301,98	38.877.148,77

Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı Bilgi Notu, 12.10.2012

*İl bazında desteklenen proje sayısının TR33 Bölgesi'nde desteklenen toplam proje sayısına oranıdır.

Zafer Kalkınma Ajansı tarafından kapsadığı dört ilde başlangıçtan itibaren 12.10.2012 tarihine kadar toplam 38.877.148 TL destek sağlanarak 75.408.301 TL bütçeli yatırım yapılması sağlanmıştır. Buna ilişkin detaylar Tablo 3'te gösterilmektedir. (www.zafer.org.tr)

Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere, Ekim 2012 tarihine kadar mali ve teknik destek programları bazında Ajansa 950 proje sunulmuş, bunlardan 328 adedi desteklenmeye hak kazanmıştır. 328 projeye yaklaşık 39 Milyon TL destek verilerek TR33 Bölgesinde 75 Milyon TL'nin üzerinde yatırım yapılmasına öncülük edilmiş, böylece bölgesel kalkınma yoluyla genel ekonomik büyümeye ve istihdama da önemli katkılar yapılmıştır.

Bunların yanı sıra 2011 ve 2012 yıllarında faaliyet destek programlarıyla da bölge kapsamındaki illerde hazırlanan projeler desteklenmiştir. Bu bağlamda faaliyet destek programları kapsamında 2011 yılında 920.836 TL bütçeli 16 projeye toplam 821.045 TL tutarında, 2012

yılında ise 644.147 TL bütçeli 11 projeye toplam 516.315 TL tutarında destek sağlanmıştır.

Ayrıca 12.11.2012 tarihinde genel amacı “TR33 Bölgesi’nin sürdürülebilir ve dengeli sosyal kalkınması ile toplumsal gelişimine katkı sağlanması” olan 9.800.000 TL bütçeli “Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı (SKMDP)” ile 7.500.000 TL bütçeli “Sosyal Altyapı Mali Destek Programı (SAMDP)” ilan edilmiştir. Bu iki program kapsamında 08.04.2013 tarihinde açıklanan sonuçlara göre, toplam 172.548 kişilik hedef grubun yararlanacağı öne sürülmektedir. Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı kapsamında 67 proje, Sosyal Altyapı Mali Destek Programı kapsamında da 25 olmak üzere toplam 92 proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Her iki program dahilinde sağlanan desteğe ilişkin detaylı bilgiler Tablo 4’teki gibidir.

Tablo 4: SKMDP ve SAMDP Kapsamında Sağlanan Destek Miktarları

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	TR33 Bölgesi
SKMDP	2.810.564,50	1.461.805,63	2.508.991,40	1.488.498,23	8.269.859,76
SAMDP	415.014,76	3.219.727,11	2.278.623,58	2.058.646,01	7.792.011,46
TOPLAM	3.225.579,26	4.681.532,74	4.787.614,98	3.547.144,24	16.241.871,22

Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı 2013 Yılı Ara Faaliyet Raporu (http://www.zafer.org.tr/jdownloads/Kurumsal%20Dokmanlar/Faaliyet%20RaporlarAe/zeka_ara_faaliyet_raporu_2013.pdf - Erişim Tarihi: 28.10.2013)

Tablo 4’ten de anlaşılacağı üzere, Zafer Kalkınma Ajansı tarafından SKMDP ve SAMDP kapsamında TR33 Bölgesinde toplam 16,2 Milyon TL’lik proje desteği sağlanacak ve yatırım yapılacaktır.

Özetle; Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsayan TR33 Bölgesinde faaliyet gösteren Zafer Kalkınma Ajansı, 2009 yılında kuruluşunu gerçekleştirdikten sonra, 2012 yılı sonuna kadar faaliyet, teknik ve mali destek programları çerçevesinde bölgenin kalkınması amacıyla yaklaşık 40,2 Milyon TL destek vermiştir. 2012 yılsonu itibarıyla üretim yöntemine göre cari fiyatlarla hesaplanan GSYİH’nın 1.416.817 Milyon TL olduğu göz önüne alındığında, verilen desteğin GSYİH içindeki payı yaklaşık yüzde 2,8’i kadardır. 2013 yılı ve devamında da Ajans tarafından yaklaşık 16,2 Milyon TL destek verileceği de kesinleşmiştir. Ajans tarafından sağlanan desteğe bu rakam da dahil edildiğinde gerçekleştirilecek destek tutarı yaklaşık 56,4 Milyon TL’yi aşan bir miktara ulaşarak önemli bir boyut kazanacaktır.

Sonuç olarak; Türkiye genelinde 2006 yılından itibaren kurulmaya başlayan ve 2009 yılında kuruluşu tamamlanan toplam 26 kalkınma ajansı, çeşitli programlar çerçevesinde önemli miktarlarda finansal destek vererek, bölgelerinde yeni yatırımların yapılmasına ve sahip olunan potansiyelin

harekete geçirilerek bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesine ortam hazırlamış, böylece ülkenin milli gelirinin çoğalmasına, büyüme ve kalkınma ile istihdamın artmasına son derece önemli katkılar sağlamışlardır.

VI-SONUÇ

Bölgesel kalkınma, ulusal kalkınmanın en önemli parçasıdır. Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için en önemli politika araçlarından biri olan kalkınma ajansları, ülkede bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını gidermek, girişimcilik anlayışını geliştirmek ve daha rekabetçi bir ortam oluşturmak üzere koordinasyon ve uygulama görevi üstlenen kuruluşlardır. Bölgesel kalkınma ajanslarının temel işlevi, bölgenin göreceli olarak üstün olduğu alanları belirleyerek, o alanlara ilişkin gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda yatırımlar yapılmasını teşvik etmektir.

AB'ye uyum sürecindeki Türkiye, bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının ciddi boyutta olduğu bir yapı sergilemektedir. Bölgesel kalkınma ajansları yoluyla geri kalmış bölgelerin kalkındırılması ve her bölgenin sahip olduğu potansiyelin tespit edilerek yatırıma dönüştürülmesi düşüncesi, ülkemiz için de özellikle 1990'lı yıllardan sonra tercih edilir bir yol olmuştur. Bu düşünceyle 2006 yılında başlatılan uygulamaya 2008 ve 2009 yıllarında da devam edilmiş ve ülke genelinde 26 adet kalkınma ajansının kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

Her ne kadar kalkınma ajanslarına yönelik olarak pek eleştiri bulursa da, kurulan bu kalkınma ajansları ile bölgelerin kendi iç dinamikleri, ekonomik, mali ve sosyal yapısı göz önünde bulundurularak uygulanan projelerle ülkemizin kalkınma sorununun giderilmesinde ciddi ölçüde yol katedilmiştir. Desteklenen projeler sayesinde bölgelerde bir yandan büyük tutarlarda yatırımlar yapılırken, diğer yandan yeni istihdam olanakları da yaratılmış ve ülkenin büyümesi ve milli gelirinin artmasında önemli etkiler yaratılmıştır.

Benzer şekilde TR33 Bölgesinde faaliyet gösteren ve Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsayan Zafer Kalkınma Ajansı'nın 2009 yılından itibaren bölgede gerçekleştirdiği proje destekleri, bölgenin sahip olduğu yerel potansiyelin harekete geçirilmesi, yatırıma dönüştürülmesi ve yeni iş olanakları yaratılması bakımından dikkate değer bulunmaktadır.

Siyasi baskılardan uzak duran, sorumsuz uygulamalardan kaçınabilen, yabancı yatırımcıların da ilgisini çekebilecek projeler üreten, bölgedeki sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve halkın da desteğini alabilen kalkınma ajanslarının amacına uygun bir biçimde bölgesel dengesizlikleri gidermesi mümkün olabilecektir. Türkiye'de kalkınma ajanslarının faaliyetlerinin öncelikle yerel ekonomik kalkınmaya ve akabinde ulusal kalkınmaya olan katkısı pek çok otorite tarafından kabul edilmiş ve bölgesel kalkınmanın kalkınma ajansları yoluyla başarılacağı düşüncesi artık yaygınlık kazanmıştır.

KAYNAKLAR

AKIN, N., (2006), “Bölgesel Kalkınma Araçları ile Kalkınma Ajanslarının Uyum, İşbirliği ve Koordinasyonu”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, ODTÜ Yayınları, Ankara.

ARSLAN, Ö., (2005), *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kırsal Kalkınmadaki Rolü ve Etkileri: İngiltere Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Ana Bilim Dalı, Konya.

AVANER, T., (2005), *BKA Siyasal Rejim Sorunu Yarattır mı?*, Der. Menaf TURAN, Paragraf Yayınevi, Ankara.

BAL, E., (2007), *Küresel Rekabette Yeni Yerel Duraklar: Kalkınma Ajansları*, 12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim.

BAŞAK, L., (2006), “İktisadi Kalkınma ve Kalkınma Ajansları ile Türkiye'nin Kalkınması Hususunda Yapılması Gerekenler ve Öneriler-I”, *Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi*, Kasım, İstanbul.

BEER, A., MAUDE, A., (1996). *Local and Regional Economic Development Agencies in Australia*, Report Prepared for the Local Government Association of South Australia, Flinders University.

BERBER M., CELEPÇİ, E., (2005). “Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 13-14 Ekim.

BLAZYCA vd., (2002), Akt: HASANOĞLU, M., ALİYEV, Z., “Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Sayıştay Dergisi*, Ankara, Sayı: 60.

CAN, E., SAYLAN, S. ve KÖSEOĞLU, D., (2007). “Türkiye ‘de Bölgesel Kalkınma Politikası Olarak Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Önemi”, *12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim.

CLOWER, T. at all, (2004), *Multinational Lessons from Local and Regional Economic Development Agencies*, Annual Meeting of the European Regional Science Association, Porto, Portugal.

ÇALIŞKAN, Ç.O., (2008). *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türkiye’de Gelişimi*, <http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma-ajanslar> (Erişim Tarihi:15.10.3013)

DANSON, M., WHITTAM, G., (1999), *Regional Governance, Institutions and Development*, Regional Research Institute-West Wirginia University.

DEMİRCİ, R., ARIKAN, R., (1998), *Genel Ekonomi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

DULUPÇU, M.A., (2006), “Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleşme Karşısında Bölgeselcilik”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, ODTÜ, Ankara.

ERYILMAZ, B., TUNCER, A., (2013), “Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye Uygulaması”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:1.

ERZİ, G., (2005), “Yeni Bölgecilik Akımı ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokiyumu Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler Riskler ve Fırsatlar*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 7-9 Kasım, İstanbul.

GENÇYÜREK, L., (2006), *Kalkınma Ajanslarının Geleceği*, http://www.alomaliye.com/agustos_06/levent_gencyurek_kalkinma_ajans.htm, (Erişim:01.10.2013).

GUTIERREZ, B.U., (2005), *Evaluating Regional Development Agencies (RDAs) Assistance on Spanish Regional Economic Growth*, Wrije University, Amsterdam.

GÜNDÜZ, A.Y., (2006), *Bölgesel Kalkınma Politikası*, Ekin Kitabevi Yayınları, Birinci Baskı, Bursa.

HALKIER, H., DANSON, M.,(1997), “Regional Development Agencies in Western Europe: A Survey of a Key Characteristics and Trends”, *European Urban and Regional Studies*, Vol.4, No:3.

IŞIK, N. vd., (2010), “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları”, *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:3, Sayı:2.

KARADUMAN, E., (1992), *Ekonomik Kalkınmada Finansman ve Organizasyon*, Yüksek Lisans Tezi, TODAİE, Ankara.

KARAKILÇIK, Y., SARIGÜL, C.E., (2010), “Bir “Ekonomik Yönetişim Modeli” Olarak Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) Uygulaması: Üniter Yapının ve Sosyal Yapının Tasfiyesi mi Tesviyesi mi?”, *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-1, Küresel Krizler ve Ekonomik Yönetişim Bildiriler Kitabı*, İnönü Üniversitesi, Malatya.

KARANFİL, N., (2006), “Pilot Bölgede Başarı Sağlanırsa Kalkınma Ajansları Yaygınlaşacak”, *Referans Gazetesi*, 15 Şubat.

KAYASÜ, S. vd., (2003), *Yerel / Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

KOÇBERBER, S., (2006). “Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:61.

KUZNETS, S.,(1966), *Economic Growth and Structure: Selected Essays*, Heinemann, London.

OYAN, O., (2006), “Kalkınma Ajansları Ne İşe Yarar?”, *Dünya Gazetesi*, 27 Ocak, Ankara.

ÖZEN, P., (2005), *Bölge Kalkınma Ajansları*, TEPAV Yayınları.

ÖZER, M.A., (2012), “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sosyal Ekonomik İşlevleri”, *Kamu-İş Dergisi*, Cilt:12, Sayı:2.

ÖZMEN, F., (2008), “AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.13, S.3., Isparta.

ÖZMEN, Y., (2011), “Türkiye’de Yeni Yapılanma Sürecindeki Kalkınma Ajanslarına ve Öğrenen Bölgelere Dair”, *Martı Dergisi*, Yıl:1, Sayı:1, Kütahya.

ÖZSARUHAN, E. (2005) *Kalkınma Ajansları Bir Fırsattır, Heba Edilmemelidir*, <http://www.turkonfed.org/default.aspx?pid=35865&nid=22393>, (Erişim:01.10.2013)

REEVES, T., (2006), “Regional Development in the EU and Turkey”, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, Ankara.

SARICA, İ., (2001), “Türkiye’de Bölgesel Gelişme Politikaları ve Projeleri”, *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:1, Antalya.

ŞAHİN, Y.E., (2005). “Küreselleşme ve Bölgeselleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yaşanan Değişim”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. I. Yerel Ekonomiler Kongresi Bildiriler Kitabı*, Konya.

TAŞ, C., (2008), Kalkınmaya Giden Yol Kalkınma Ajanslarından mı Geçer?, *Gündem Gazetesi*.

THEODOROS, M., DİMİTRİS, K., (2003), “Medium Size Cities Economic Development and Regional Competitiveness: The Case of Larissa-Volos Dipole in Thessaly Region of Greece”, *Paper presented to the: 9th Regional Studies Association International Conference ‘Reinventing Regions in a Global Economy’* Pisa Conference Center, 12-15 April.

TOMANEY, J., WARD N., (2000). England and New Regionalism, *Regional Studies*, V.34, N.5, UK Akt: HASANOĞLU, M., ALİYEYEV, Z. “Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 60.

TUTAR, F., DEMİRAL, M., (2007), “Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2007, 2(I), Eskişehir.

TÜRK, İ., (1970), *İktisadi Planlama Prensipleri*, Emel Matbaası, Ankara.

WOOD, E., (1998), *The Greater London Authority Bill: A Mayor and Assembly for London*, House of Commons Library Research Paper, No:115.

YILMAZ, A., (2010), “Kalkınma Ajansları ve Yerel Yönetişim”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:466, Mart.

YILMAZ, S., DERİCİOĞLU, T., ELLIOTT, I.A. ve ÖZDEN, M.S., (2007), “Kalkınma Birliklerinden Kalkınma Ajanlarına Yönelirken”, *12. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 25-26 Ekim.

YÜCEYILMAZ, H., (2007), *AB Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

DPT, Devlet Planlama Teşkilatı, (2004), *Bölgesel Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı*, Ankara.

Kalkınma Ajanları 2010 yılı Genel Faaliyet Raporu, 2011

Kalkınma Ajanları 2011 yılı Genel Faaliyet Raporu, 2012

www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.02.2013)

www.zafer.org.tr, (Erişim Tarihi: 01.02.2013)

5449 sayılı Kanun, 08.02.2006 tarih, 26074 sayılı R.G.